

**Tractatvs De Præventionē Ivdiciali [!], Sev De
Contentione Ivrisdictionvm**

Tonduti, Pierre François de

Lvgdvni, M.DC.LXXIII.

Capvt XXIX. De variis aliis casibus in quibus locus est præuentioni inter
iudicem Ecclesiasticum & sæcularem. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98370](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98370)

constantiis cessantibus locus fuisset sine dubio præuentioni, fauore Curie laicalis. De hac materia vide quæ dicta sunt *infr. hac part. 2. cap. 32. n. 21.*

- 15 Aliud proponitur delictum, nempe inuasionis bonorum & rerum Ecclesie per laicum factæ, quando videlicet bona Ecclesie indebitè & violenter occupantur, vel aliter fraus circa bona, & iura Ecclesie committitur. Hoc enim casu Iudex Ecclesiasticus contra huiusmodi delinquentes cognoscere potest, ut ostendimus *parte 1. cap. 22. num. 4.* Non tamen priuatiuè quoad laicum Iudicem, quia & hic si præuenerit, huius delicti cognitionem sibi iure vendicat, ut ex doctrinâ omnium, *in cap. cum sit generale 8. de foro compet. testatur Barbof. in notis ad cap. 2. de priuileg. num. 14. Abb. in d. cap. cum sit generale, n. 6. & Anchar. num. 6. & 7.*

- 16 Quomodo autem formandus sit libellus hoc casu coram Iudice Ecclesiastico, docet *ibidem* Abb. & Anchar. nempe ad fundandam iurisdictionem Iudicis Ecclesiastici in hoc crimine, necesse est allegare & deducere dolum, fraudem, inuasionem vel rapinam contra res & bona Ecclesie, quibus non allegatis, non erit fundata iurisdictione contra laicum reum. Imò si hæc deducantur in libello, & postea istæ qualitates & circumstantiæ non probentur, ipsum reum absolendum esse ab obseruatione iudicij voluit *ibi* Anchar. *num. 6.*

- 17 Similiter quamvis in iudicio restitutionis in integrum Iudex rei conuenti aduendus sit (vt suo loco diximus) tamen quando Ecclesia hoc remedio vti desiderat, non impeditur adire Iudicem Ecclesiasticum ex speciali priuilegio Ecclesie concessio, vt per Abb. & Anchar. & alios DD. *in dicto cap. cum sit generale, Cald. in l. si curatorem habens in verb. Implorandum, num. 32. Couat. lib. 1. var. resolut. cap. 4. num. 2.*

- 18 Notandum etiam est, quod si ageretur de bonis, sub quorum titulo, patrimonij nomine Clericus sacris ordinibus initiatus fuit, idem ratione talium bonorum competit priuilegium, vt si in illis fraus, rapina, dolum, vel inuasio commissa sit, de eo coram Iudice Ecclesiastico sicut & de propriis ipsius Ecclesie bonis tractari possit, vt per *Gloss. fin. in cap. Episcopus, de prebend.* Et quamuis contrarium tenuerint Couat. *dicto lib. 1. cap. 4. num. 4. Add. ad practic. crim. Diaz, cap. 18. num. 14.* cum aliis per eos citatis; Non tamen videtur recedendum ab opinione dictæ *Gloss.* stante dispositione Concilij Trident. *sess. 21. cap. 2.* vbi dicitur bona huiusmodi in titulum patrimonij Clerico ad sacros Ordines suscipiendos assignata, sine licentia Episcopi non posse alienari, & eâ ratione videntur ipsius iurisdictioni, & cognitioni ex eiusdem Concilij mente supposita. Et per hanc rationem ita tenet Cordub. de Lara. *in leg. si quis à liberis, §. solent. n. 36 ff. de lib. agnoscend.* vbi alij huius sententiæ assertores allegantur.

- 19 Delictum quoque polygamie, quando quis eodem tempore duas habet vxores viuentes, mixti fori esse, nonnulli DD. existimant; quos refert & sequitur Vincent. de Franch. *decis. 36. num. 4.* Et Marc. Ant. Genuens. *in praxi Episcop. cap. 68. n. 13.* vbi aperte dicit, quod si Curia secularis præuenerit in hoc delicto, reus ad Curiam Ecclesiasticam remittendus est, vt torqueatur super intentione, & abiuret si ab iurationi locum esse iudicatum sit: deinde vero iterum remitti debet ad Iudicem secularem, qui hunc delinquentem secundum iuris sanctiones debitis pœnis puniri mandet; quando vero Curia Ecclesiastica præuenit, in totum debet procedi in illâ Curia, nec vnquam reus ad Tribunal Iudicis secularis

remittendus est: & in effectu ego alias quandam apolygamum anno 1615. condemnauit tanquam Iudex Curie temporalis Sancti Petri huiusce ciuitatis, & sententia fuit publicè demandata exemplari executioni.

Alij vero hac distinctione vtuntur, quod si quis duas simul vxores duxerit, vel mulierem iam alteri coniugatam scienter sibi matrimonio copulauerit in contemptum Fidei, vel Sacramenti, causa ista ad Iudices Fidei priuatiuè pertineat, si vero ad solam libidinem explendam, causa ista sit mixti fori, & in illa locus sit præuentioni. Ita Farinac. *dicta quest. 8. num. 127.*

Sed quidquid sit, verius est nullum esse præuentioni locum in hoc crimine, imò huius causæ cognitionem omnino, & priuatiuè ad Tribunal Sancti officij Inquisitionis pertinere: quia cum in tali delicto contineatur abusus Sacramenti matrimonij, sequitur punitionem ad solos Iudices pertinere, quorum de rebus fidei, & Sacramentorum contemptum tangentibus cognitio est. Rationem hanc reddit Farinac. *de delict. carn. quest. 140. numer. 24.* Quia quicumque duas simul vxores ducit, siue clam siue palam id faciat, semper est de hæresi suspectus. Quod tamen temperat *in addit. ad dictum locum,* vt remittatur arbitrio Inquisitoris, vt videat vtrum sit suspectus, an non; & vtrum abjurare debeat vel de leui, vel de vehementi, & *in tractat. de hæresi, quest. 178. num. 71.* vbi hoc benè confirmat: & nouissimè tradit Cæf. Caren. *de offic. Inquisit. part. 2. tit. 5. §. 3.*

Sed dubitatum fuit, & nunc de hoc agitur in Tribunali Sancti officij huius ciuitatis, vtrum ille, cuius matrimonium cum primâ coniuge contractum, erat nullum, quia non fuerat factum coram proprio Parocho alterius ex coniugibus; propterea requiritur per dispositionem sacri Concilij Tridentini, si secundam vxorem legitimè ducat, incurrat pœnas polygamie, aut aliquâ pœnâ puniendus sit. Duo casus in hac questione distinguuntur. Primus est, quando nullitas primi matrimonij non est patens, & secundum, contractum fuit sine declaratione præuia nullitatis, & tunc locus erit pœnæ Polygamie, & sic contrahens subditus erit iudicio Inquisitorium, Farinac. *dicta quest. 178. num. 72. versic. sic & is qui primo matrimonium.* Secundus casus, cum nullitas est patens, & tunc causæ cognitio non spectabit ad Inquisitorem; sed ad Episcopum, ex eo quod non sequuta declaratione nullitatis primi matrimonij, ad secundum conuolauerit, & sic contrahens punietur per Episcopum pœnâ contentâ *in cap. cum in Apostolica,* vbi DD. *de sponsalib.* Farinac. loco citato, *versic. Quod si nullitas primi matrimonij.* Cæf. Caren. loco cit. *part. 2. tit. 5. §. 5. num. 31. & 32.* Qui similiter dicit subici iudicio Inquisitoris, qui post primum matrimonium validum, contraxit secundum inualidum, nisi tamen nullitas procederet ex defectu consensus.

CAPVT XXIX.

ARGVMENTVM.

De variis aliis casibus in quibus locus est præuentioni inter Iudicem Ecclesiasticum & secularem. De incestu, raptu, stupro. De infractione pacis. De delictis

COM

commisſis intra Eccleſiam, & offeniſis contra Clericos intra Eccleſiam illatis. Denique de delinquentibus circa obſervationem feſtorum ab Eccleſia indiſtorum. Quæ omnia an ſint mixti fori, & præuentioni obnoxia, demonſtratur; iunctis aliis caſibus notatu dignioribus. De Clerico Apoſtata; & de committente crimen læſæ maiſtatis. Quis in hiſ cauſis ſit iudex competens; & utrum ſit in hiſ locus præuentioni.

S V M M A R I V M.

- 1 Inceſtus duplex eſt, unus qui committitur cum perſonâ cum quâ non poteſt contrahere matrimonium propter impedimentum carnale, aliud quando ob impedimentum ſpirituale.
- 2 Circumſtantia cognationis ſpirituſalis exprimens tam in foro poenitentiali, quam in diſpenſationibus obtinendis.
- 3 Cognationis ſpirituſalis gradus, quinam attendantur hodie?
- 4 Super inceſtu ſpirituſali, ſolus iudex Eccleſiaſticus priuatim cognoscit.
- 5 In inceſtu carnali, datur præuentioni inter Curiam Eccleſiaſticam, & temporalem.
- 6 Abſolutus ſuper adulterio, poteſt de inceſtu accuſari.
- 7 Inter raptorem & raptam, utrum contrahi poſſit matrimonium.
- 8 Causâ raptus præuentâ, ſuſpeditur cauſa matrimonij.
- 9 Raptus poteſt per quemcumque iudicem loci, in quo delinquens reperitur, dummodo ſit competens, & ſic laicus per Iudicem ſecularem, Clericus per Eccleſiaſticum puniri.
- 10 Crimen ſupri punibile eſt, tam de iure Cuius quam Canonico.
- 11 Natus ex ſupro, tanquam ex coitu punibili, non ſuccedit patri.
- 12 Crimen ſuprimixti fori eſſe, & dari in eo præuentionem inter Iudicem ſpiritualem & temporalem. Sed contra, n. 13. & 15.
- 14 Stuprum cum moniali commiſſum ab uxorato, puniri poſſe per Iudicem laicum fuit deciſum in Senatu Pedemontano: quod tamen in dubium reuocatur.
- 15 Si cum ſupro admixtum ſit adulterium crimen eſt mixti fori, & locus erit præuentioni, quando agitur contra laicum delinquentem: ſi vero contra Clericum, ſolus Iudex Eccleſiaſticus procedit.
- 16 Puella ſuprata, dos in foro interiori debetur, ſi aliquod intereſſe paſſa ſit, ſin minus non debetur: vide tamen infra, n. 22.
- 17 In foro exteriori dos puella ſuprata ſecundum aliquos debetur in poenam. Contra, n. 18.
- 18 Si puella ſuprata moriatur antequam nubat, ſuprator dotem illi assignare non tenetur.
- 19 Stuprator ultra dotem puella, tenetur ſiſco ad poenam.
- 20 Dos non debetur puella, niſi ſub conditione nuptiarum.
- 21 Stuprator dotem ſolutam repetit, ſi puella poſtea decedat antequam contrahat matrimonium.
- 22 Si maritus uxorem male tractet propter ſuprum præcedens, aut illa quodlibet damnum occasione

- deſtorationis patiat. Stuprator illud reſarcire tenetur.
- 23 Stuprum commiſſum cum viduâ, ſi non interueniente illa violentia, aut alia qualitas aggravans, non eſt punibile.
- 24 Stupri materia apud quos DD. tractetur.
- 25 Stuprum ſi cum viduâ ſit commiſſum cum qualitatibus aggravantibus, non ſolum punibile eſt, ſed reus in carceribus detinendus eſt, neque ſideiſſoribus committendus.
- 26 Puella ſuprata, poteſt in certis caſibus præciſe petere, ut ſuprator cum ipſâ contrahat matrimonium. & hoc caſu cauſa priuatim ſpectat ad tribunal Eccleſiaſticum.
- 27 Crimen fractæ pacis eſt mixti fori, & per conſequens in eo locus eſt præuentioni, inter utriuſque fori iudices.
- 28 Virum Iudex laicus, contra concubinam Clerici procedere criminaliter poſſit. Diſtinguitur inter concubinam publicam ſeu notoriam, & ſecretam.
- 29 Virum locus ſit præuentioni inter Iudicem Eccleſiaſticum & ſecularem, quando delictum committitur intra Eccleſiam.
- 30 Clericus delinquens in Eccleſiâ, vel extra Eccleſiam, à ſolo Iudice Eccleſiaſtico puniendus eſt.
- 31 Quando laicus committit aliquod delictum intra Eccleſiam, cognitio huius delicti ſpectat ad Iudicem laicum, ſi in manibus habeat delinquentem.
- 32 Quando is qui deliquit intra Eccleſiam eſt contumax, ſi ſit laicus, uterque Iudex, ſpirituſalis videlicet & temporalis, delinquentem ſub ſua cognitione habet, & procedit aduerſus ipſum ad declarationem poenarum, quas quilibet imponere poteſt.
- 33 Locus in quo delictum committitur, non tribuit nouam iuriſdictionem Iudici Eccleſiaſtico.
- 34 Iudex Eccleſiaſticus, ratione Sacrilegij procedere poteſt aduerſus laicum intra Eccleſiam delinquentem.
- 35 Ratione violatæ immunitatis Eccleſiaſtica, delictum quod laicus committit intra Eccleſiam, eſſe mixti fori, & in eo locum eſſe præuentioni verius eſt.
- 36 Si laicus Clericum offenderit intra Eccleſiam, hoc crimen eſt mixti fori.
- 37 Ratione Sorilegij, quando delictum commiſſum eſt intra Eccleſiam, Iudex Eccleſiaſticus procedere poteſt ad impositionem cenſurarum & excommunicationis, ſi illi locus ſit, laicus vero ad poenas temporales.
- 38 Feſtorum violationis delictum, utrum cognosci poſſit per præuentionem à Iudice laico.
- 39 Feſtorum violatio, concernit iuriſdictionem Eccleſiaſticam, propter contemptum præceptorum Eccleſie.
- 40 In crimine violationis feſtorum locus eſt præuentioni inter Tribunal Eccleſiaſticum & ſeculare, & ſuper hoc afferitur conſtitutio ſancta mem. Pij V.
- 41 Si Episcopus laico conceſſerit licentiam laborandis diebus feſtiuis, non poterit aduerſus eum Curia temporalis criminaliter procedere.
- 42 Si quis ſe fingat Clericum, quamvis ſit laicus, huius delicti cognitio ad forum Eccleſiaſticum & ſeculare quomodo ſpectet.
- 43 Si quis falſo ſe fingat Sacerdotem, ſubiicitur iuriſdictioni Inquiſitorum, ſi Sacramenta miniſtraverit.

ueris, & quibus penis ex summorum Pontificum constitutionibus supponatur.

- 44 Si animalia, aut coloni Clericorum, damnum dede-
rint alicui territorio laicorum, utrum iudex tem-
poralis, an vero Episcopus cognoscere possit, aut sit
locus præuentionis, & in quibus casibus, explicatur
iuxta mentem sacre Congregationis.
- 45 Clericus negotiationem illicitam exercens, conueniri
potest coram Iudice laico in concernentibus illam
artem quam exercet.
- 46 Intellige dummodo fuerit antea, ter monitus, ut de-
sisteret; alias non perdit fori privilegium.
- 47 Intellige secundo, ut hoc procedat durante negotia-
tione: nam illa cessante vel finita, Clericus gaudet
privilegio fori.
- 48 Clericus reperiens cum armis prohibitis, an & quando
possit spoliari armis per Curiam laicalem.
- 49 Clericum hoc casu secundum aliquos, posse ad aliquam
penam per Iudicem laicum condemnari; qui-
dam existimant, quod tamen in dubium reuoca-
tur.
- 50 Clericus reperiens in venatione, vel piscatione prohibi-
ta, potest per laicos officiales instrumentis & au-
ibus spoliari ad penam autem arbitrio tantum Epi-
scopi condemnandus est.
- 51 Materia præuentionis Ecclesiastica apud quos plene
tractetur.
- 52 Clericum depositarium solus Iudex Ecclesiasticus ad
restitutionem depositi cogere potest, ex veriori sen-
tentia.
Clericus apostata potest præueniri coram Iudice lai-
co, siue sit apostata ab Ordine, siue à Reli-
gione.
Et utrum hoc locum habeat in crimine læsæ Majesta-
tis, aut adulterationis moueri.

VPEREST nunc ut de nonnullis aliis
delictis, & casibus agamus, in quibus
oriri potest inter Iudicem Ecclesiasti-
cum, & secularem, de præuentione con-
trouersia. † Et primo quidem quod ad incestum
attinet, cum ille duplex sit, vnus quidem est in-
cestus ob impedimentum carnale, quando com-
mittitur cum personâ cum quâ matrimonium con-
trahi prohibetur propter impedimentum proue-
niens ob consanguinitatem vel affinitatem. Alius
incestus est ille, qui cum personâ aliquâ committi-
tur, cum quâ matrimonium contrahi non poterat
occasione compaternitatis seu cognationis spiritua-
lis, prout duas hæc species incestus distinguit
Dian. *resolut. moral. parte 3. tract. 4. resol. 140. versic.
non reticeam.* Menoch. *de arbit. cusu* 502. *num. 27.*
Vbi dicit incestum committi, non solum cum affi-
nibus vel consanguineis; sed etiam cum cognatis
cognitione spirituali. † Ideo circumstantia ista co-
gnationis spiritualis exprimenda omnino est tam in
foro penitentiali, quam in dispensationibus Apo-
stolicis, ut dicit Pyrr. *Corrad. in praxi dispens. lib. 8.
cap. 1. num. 10.* † Intelligendo tamen, ut hoc restrin-
gatur ad casus, & gradus per Concilium Trident.
determinatos, *sess. 24. de reformation. matrim. cap. 2.*
Nempe ut cognatio inducatur inter tenentem &
tentum, & illius patrem & matrem, necnon inter
baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem &
matrem tantum. Ex Confirmatione vero inter con-
firmantem & confirmatum, illiusque patrem & ma-
trem, & tenentem.

- 4 In hac spirituali cognatione si incestus fuerit
commisus, non potest vilo modo Iudex tempora-
lis procedere ad punitionem & cognitionem huius

delicti, sed priuatim spectabit ad Iudicem Ecclesi-
asticum, ut determinat Thesaur. *decis. 100. numer. 6.*
Ratio est; quia istud delictum de iure Ciuili non-
dum erat excogitatum, ideo non potest Iudex lai-
cus procedere ad penas temporales, quæ non sunt
à iure Ciuili statutz, Bermund. *Couer. de public.
concubin. titul. de incestus num. 32. Farinac. quest. 149.
num. 48.*

In crimine vero incestus, si committatur cum per-
sonâ affini vel consanguineâ, per Clericum; solus
Iudex Ecclesiasticus priuatim cognoscit: si vero per
laicum, procedit Iudex laicus: ex Thesaur. *dicta de-
cis. 100.* Bermund. *Couer. loco citato, num. 33.* Sed
si laicus delictum istud incestus committat, cog-
nitio videtur spectare ad Iudicem laicum, ut fuscè probat
Osasc. *decis. 103. per totam*, ubi loquitur etiam
de incestu commisso cum moniali per laicum etiam
vxoratum, de quo tamen agemus inferius, *num. 14.*
Quæ quidem vera sunt, non ut iudex secularis de
hoc crimine priuatim cognoscat; sed cumulatim
cum Iudice Ecclesiastico, & sit inter eos præuentioni
locus, Paul. Grilland. *in tract. de pen. omnisfar. co-
itus, quest. 3. num. 4. post Abb. in cap. Clericus 4. de ex-
cessibus Prælat.*

Hoc etiam in hac materia aduertendum est, quod
si adulterium cum incestu admixtum fuerit, quam-
uis accusatio facta fuerit pro adulterio, & sequuta
sententia absolutoria, tamen potest illa non obstan-
te accusari, & (si delictum probetur) condemnari
pro incestu, & è contra, *leg. de crimine 9. Cod. de ac-
cusation. Bart. in l. si adulterium, 38. num. 5. ff. ad l. Iul.
de adulter.*

Secundo loco occurrit crimen Raptus, de quo ali-
quid diximus in *nostris quest. beneficialib. p. 1. cap. 17.*
Vbi ostendimus, quia matrimonium non potest con-
trahi inter raptores, & raptam nisi sub certis condi-
tionibus in Concilio Tridentino expressis: eâ de cau-
sâ, non posse causam matrimonij tractari quandiu
pendet causa raptus. † Ideo præuentionem super
rapto facere, ut causa matrimonij suspendatur, imò
etiam sine præuentione propter præiudicialitatem
huius causæ ad causam matrimonij. † Sed omis-
superfluis resoluendum est, quod licet raptores, quo-
cunque in loco reperi fuerint, ibi puniri possint,
*leg. 1. §. si autem, in fine, & ibi Gloss. Cod. de rapto
virg.* Tamen hoc intelligendum est, dummodo Iu-
dex ille, qui punire vult, sit competens, ideo Cleri-
cus non respondebit in hoc crimine coram Iudice
laico, nec laicus coram Iudice Ecclesiastico, ut probat
Farinac. *de delict. carn. quest. 145. numer. 63. &
sequentib.*

Tertio agendum est de præuentione inter Iudi-
cem Ecclesiasticum & temporalem in causa stupri,
nam stuprum utroque iure punibile esse, non est du-
bitandum. Iure quidem Canonico in *cap. 2. de adul-
ter. & stupr.* Iure verò Ciuili, §. item lex Iulia Instituit,
*de public. ind. l. stuprum 34. in fine, ff. ad l. Iul. de adul-
ter. Iul. Clar. in §. stuprum.* Honded. *consil. 68. num. 12.
vol. 1.* † Et ideo natus ex stupro, prohibetur patri
succedere tanquam natus ex coitu punibili. Gamma
decis. 32. num. 2. † Cum igitur hoc crimen utroque
foro punibile sit, concludunt DD. illud esse mixti fo-
ri, Guazz. *de defensi. reor. defensi. 1. cap. 11. numer. 25.*
allegans Menoch. *de arbit. casu* 288. *num. 21.* vbi di-
cit, quod Iudex Ecclesiasticus dotem arbitrat, quæ
per stupratore puellæ stupratæ præstari debet quan-
do Clericus deliquit, secularis vero quando laicus.
Sed hæc doctrina Menochij non probat id ad quod
allegatur. Imò videtur probare contrarium. Quia
si crimen esset mixti fori, quando laicus stuprum
com-

- commisit, iudex Ecclesiasticus possit de crimine cognoscere, & dotem incidenter taxare. Et e contra; quamvis esset crimen mixti fori. Possit tamen solus Iudex Ecclesiasticus Clericum pro illo punire, cum superius demonstratum sit; etiam in criminibus mixti fori iudicem laicum non posse aduersus Clericum procedere, tanquam incapacem ratione personæ delinquentis. † Et propterea verius videtur Farinac. *quæst. 8. num. 53. vers. Et quid iuris de stupro.* dixisse crimen stupri ad solum Iudicem laicum pertinere quando delinquens est laicus, & sic non esse locum præuentioni inter ipsum, & Ecclesiasticum.
- † Provt etiam tenet Osa. *decis. 103.* vbi loquitur in fortiori casu, nempe de vxorato qui stuprum commisit cum monialiquamvis hoc casu ratione loci & personæ verius existimem cognitionem huius criminis spectare ad iudicem Ecclesiasticum; provt ego aliis vidi in facti contingentia non semel obseruari.
- † Sed cessantibus qualitatibus aggravantibus solus Iudex Laicus procedere debet ex Farinac. *de delict. carn. quæst. 148. num. 4.* Quod limitatur, nisi cum ita pro iunctum esset adulterium, tunc enim esset mixti fori, & locus esset præuentioni. Sed tamen Iudex Ecclesiasticus, iudicaret ad condemnandum reum in pœnis spiritualibus, sed Iudex laicus cognosceret super dote & super interesse puellæ stupratæ, Francisc. Marc. *decis. 1. n. 3. & 4. p. 1.* & (dicens Senatum illum sic semper iudicasse) Thesaur. *decis. Pedem. 148. num. 4.* quamvis ibidem Thesaur. filius in addi. dicat quod Iudex Ecclesiasticus possit etiam cognoscere per præuentionem, si Iudex laicus manum non apposuerit, tutius tamen esse si abstineat. Si tamen hoc casu cognoscat, & leuiter puniat, poterit Iudex laicus maiorem & condignam pœnam imponere: eandemque sententiam, quod solus Iudex laicus possit de stupro cognoscere, quando persona Clerici non est admixta; probat Bernund. Couer. *de public. concub. in tit. de stupro. n. 41.* Farinac. *de delict. carn. q. 147. n. 53.*
- 16 Hic tamen obiter quædam circa huius delicti punitionem notanda sunt, quæ etiam ad tractatum præuentionis inter Curiam Ecclesiasticam & temporalem adaptari possunt. Et primo quidem, quod longe diuersum est iudicium fori interioris in hac materiâ, & fori exterioris. Nam in foro conscientie, stuprator non tenetur ad dotem assignandam puellæ quam dotaui, si vel maritum sibi æqualem inuenit, & sic nullum damnum passa sit, vel antequam nuberet mortua sit. Dos enim puellæ in foro interiori debetur tanquam interesse, non vt pœna; quæ solum forum iudiciale respicit: Couarr. in reg. peccatum parte 2. §. 3. n. 8. & in tract. de marim. part. 2. cap. 6. num. 12. Valquez lib. 4. controuerf. cap. 7. num. 23. Lup. in tract. de illegitim. comment. 1. §. 5. n. 125. versio: In foro autem conscientie, Bonacin. *de marim. quæst. 4. punit. 17. n. 10.* Mantica *de coniect. ult. volum. lib. 11. tit. 12. n. 29. vers. Quarto.*
- 17 Quoad iudicium vero fori exterioris variæ sunt DD. sententiæ: nam Thesaur. Iun. in addi. ad *decis. 3.* existimat dotis constitutionem deberi per stupratorem, in pœnam criminis, non autem ad refarciendum damnum stupratæ, ideo dicit dotem statim non expectatis nuptiis puellæ deberi: idem tenet Cancr. lib. 3. cap. 11. de sponsalib. num. 142. & sequentib. Gomez. ad l. 8. Taurin. 11. & 12. & Berlich. lib. 4. comm. conclus. cap. 38. n. 26. Lup. loco mox citatos num. 125.
- 18 Contrariam tamen sententiam alij veram existimant, & ideo volunt quod si puella moriatur innupta, nulla dos debeatur, cum dotis solutio non

Sanlegerij de Præsent. Iudic. Pars I.

debeatur tanquam pœna, sed tanquam interesse.

† Quod probatur ex eo quod stuprator ultra dotem, ad aliquam aliam pœnam erga filicum est condemnandus: Ricc. part. 3. *decis. 55. num. 16.* Farinac. *de delict. carn. quæst. 147. n. 63. 64. & 101. & 104.* Abb. in cap. peruenit 2. num. 4. de adult. & stupr. Si igitur dos non in pœnam, sed ratione interesse, puellæ debetur, sequitur quod si puella decedat antequam nubatur, nulla dos debetur, quia tunc ipsa nullum paritur interesse: vt bene deducit Cavalc. in *Indice decis. ad primam partem, in verb. Matrimonium sine denunciationibus n. 7.* † Aliam addens rationem, quia dos puellæ debetur, sub conditione nuptiarum, ergo nuptiis cessantibus non debetur: ad tradita in l. luto centumss. luto genero. ff. de condit. & demonstr. Et prædictam sententiam tuetur Claud. ad Bartazzol. *consil. 96. in ultima addit. Farinac. dicta quæst. 147. num. 123.* Fontan. *de pactis nuptial. claus. 5. gloss. 5. p. 1. n. 87.* & multis seqq. Trentacinq. lib. 3. var. resolut. de marim. resol. 1. num. 2. versio. Dos ista non debetur. Menoch. *de arbit. d. casu 288. n. 22.* Diaz. in *pract. crimin. cap. 33. nu. 7.* & ibi Add. *littera D. in verbo a præstatione dotis.* † Immo plus voluit Trentacinq. loco cit. quod si dos, per stupratorem soluta fuerit, & postea non sequatur puellæ matrimonium, ipsa innupta moriente locus est repetitioni illius dotis, dicens sic in facti contingentia sepius fuisse iudicatum. Et hanc sententiam bene probat Nouar. p. 1. *quæst. forens. 27. n. 6. & 7.* & per totam, vnde hæc posterior sententia magis communiter recepta videtur. † Ita tamen vt quamvis puella stuprum passa, viro æqualis conditionis nupserit, nihilominus dos illi debeatur: Farinac. *dicta quæst. 147. n. 127.* Immo ratione iniuriæ, quam mulier ex defforatione passa est, cum illa sit pecunia æstimabilis, stuprator semper tenetur ad restitutionem illius damni quod ea ratione passa est, Bonacin. *de marim. dicta quæst. 17. punit. 4. nu. 8.* veluti si maritus ea de causâ male tractaret vxorem, aut aliâ ratione ipsa damnum pateretur, Gutier. *Canonic. quæst. lib. 1. cap. 37. n. 23. vers. Quod procedit primo.*

Secundo loco notandum est, quod quando agitur de stupro commisso cum viduâ per laicum, si nulla interueniat violentia, non potest Iudex laicus, & multo minus Ecclesiasticus ad aliquam cognitionem & punitionem procedere. Nam illa exceptio, quod factum non est punibile, impedit ingressum litis, Guazzin. *de defens. reor. defens. 2. cap. 1. num. 1.* Stuprum autem simplex cum viduâ non est punibile, Clar. in §. stuprum, num. 4. Gomel. ad l. 80. Taurin. num. 14. Ioseph. Ludouic. *de cis. Lucens. 61. num. 12.* & seqq. Rota, *decis. 808. num. 11. part. 1. diuersi per l. si vxor. ibi.* Impunè stuprum in eam committitur, ff. ad l. lul. de adulter. Farin. *quæst. 147. n. 14.* Tusch. *lit. S. concl. 709. n. 12. & 13.* Cod. Fabrian. lib. 9. tit. 7. *de fin. 5.*

Cætera quæ materiâ stupri concernunt, videri poterunt apud Farinac. *de quæst. 147.* Addentes ad Vincent. de Franchi. *decis. 333.* Cened. *collectan. 37.* Menoch. *de arbit. cas. 288.* Barbos. *ad cap. 2. de adult. & stupro.*

Supradicta vera sunt, quando stuprum cum viduâ commissum, non est qualificatum per circumstantias aggravantes: hoc enim casu, nempe quando interueniunt circumstantie aggravantes, non solum locus esset actioni criminali, sed etiam reus veniret in carceribus, detinendus, nec esset committendus fideiusoribus, vt fuit decusum per Rotam Auen. D. à Laur. *dec. 72. per totam,* quia agebatur de viduâ honestæ conditionis, sub spe matrimonij per plures annos deceptâ, & alia conuerebant de quibus in dicta de-

Bb

Hoc

- 26 Hoc etiam notandum est, quod si puella stuprata ageret contra deflorantem, a matrimonio, pro-
ut in certis casibus ad illud præcisè cogi potest, nec
dotem dando liberatur, ut fuit decilum in *Calagu-
ritana Matrimonij*, 13. *Marij* 1643. coram D. meo
Meltio apud Dian. post 7. partem resolut. moral. aut
aliàs ageretur pro parte puellæ ad matrimonium,
dimissa lite criminali, solus Iudex Ecclesiasticus
in causâ matrimoniali competens esset, ex nota-
tis per Barbof. de *Episcopis*, alleg. 84. num. 1. San-
chez de *matrim. lib. 3. disp. 28. num. 2.* probatur in cap.
accidentibus, de excess. Prælat. Guazzin. de *defens. reor.*
defens. 1. c. 11. n. 16.
- 27 Quarto loco videndam est, de crimine fractæ
pacis, in quo verum est dari præuentionem inter Iu-
dicem Ecclesiasticum & secularem, ut concludit
Abb. in cap. super quibusdam 26. de verb. verb. signific.
num. 10. & in cap. cum sit generale, 8. de foro comper.
num. 28. Felin. ibid. num. 19. Guazzin. dicta defens. 1.
cap. 11. num. 4. post Decian. in tract. crimin. tom. 7.
lib. 4. cap. 26. num. 43.
- 28 Quinto de concubina Clerici, an & quando pu-
niri possit per Iudicem laicum, copiosè disserit Farinac.
in addit. ad quest. 8. num. 131. Et in summâ, con-
cludit illam puniri posse à Iudice Ecclesiastico. A
laico vero non posse puniri si secreta sit, posse au-
tem si sit publica.
- 29 Sexto cum quidam laicus, laico intra Ecclesiam,
alapam impigerit, aut etiam vulnerasset, qui sic
offensus coram Iudice laico querelam dedisset, cau-
sæque per præceptum arresti, vel carcerationem per-
sonæ coram Iudice Curie temporalis fuisset præ-
uenta. Quæstum fuit vtrum Iudex Ecclesiasticus
in præiudicium præuentionis procedere possit, &
de huiusmodi delicto cognoscere. Dixi de laico
delinquente; nam si Clericus deliquisset, indubita-
tum est actorem seu querelantem laicum, teneri se-
qui forum Clerici rei & accusati. Sed si Iudex lai-
cus præuenerit inter laicos, non potest Iudex spiri-
tualis prætendere cognitionem illius causæ, sub eo
prætextu, quod delictum commissum fuerit intra
Ecclesiam. Et hoc procedit quando delinquens
non est in contumaciâ. Si enim esset contumax, ut
potè quod non compareat, sed aufugerit, aut aliâ
ratione haberi non possit, uterque Iudex procedet,
cum contumax non possit opponere de præuentione,
ideo Iudex secularis imponet contumaci pœnas
temporales, & Ecclesiasticus pœnas spirituales, &
quilibet ipsorum respectu tales, quales de iure im-
ponere potest: Farinac. in appendice de Immunit. Ec-
cles. cap. 16. num. 236. Quod autem locus, in quo
delictum commissum est per laicum, non tribuat iu-
risdictionem Iudici Ecclesiastico, docet Menoch.
consil. 1000. num. 57. vbi dicit, Iudicem Ecclesiasti-
cum non posse de hoc delicto, quamuis intra Eccle-
siam commissum, cognoscere. Quod comprobatur ex
notatis per Farinac. quest. 28. n. 62. Vbi tamen di-
cit, Iudicem Ecclesiasticum posse procedere, ratione
sacrilegij, quod etiam sentire videtur Tusch. in verb.
Immunitas, conclus. 59. num. 8. & multis sequentib. Et
maximè n. 17. Non est igitur ab opinione Farina-
cij recedendum, ita ut ratione violatæ immunitatis
Ecclesiæ, Iudex Ecclesiasticus procedere possit, ut
ipse dicit præiudicatio c. 16. num. 236. Eaque de causâ,
dicere iure possumus crimen hoc esse mixti fori, &
in eo locum esse præuentioni, quod voluit Guazz.
de *defens. reor. d. defens. 1. cap. 11. num. 19. & 20.* Vbi
etiam hoc declarat locum habere, quamvis laicus
in Ecclesiâ Clericum offenderet, cum tunc eadem
vigeat ratio, cum laicus hoc casu sit reus, & Cleri-

cus actor, qui per consequens tenetur sequi forum
rei. Sed ratione sacrilegij Iudicem Ecclesiasticum
posse etiam procedere ad impositionem censurarum
& pœnarum spiritualium, tenuit Car. de Grass. in
tract. de effect. clericat. effect. 1. num. 614. dicens, hoc
casu delinquentem ab utroque Iudice puniendum,
nempe pœnis spiritualibus à Iudice spirituali, velu-
ti censuris, & excommunicatione si illi locus sit, &
pœnis temporalibus per Iudicem laicum. Idem loco
citato, num. 620.

Septimo, Iudex Curie temporalis præuenire po-
test spirituales in procedendo contra laicum in die
festo laborantem. Quod tamen videtur dubium,
cum agatur de violatione præcepti Ecclesiæ. Et
ergo ad solum Iudicem Ecclesiasticum cognitio spe-
ctare videtur, cum eius autoritas sit laica. Sed ta-
men verius est vtrumque Iudicem procedere posse,
& locum esse inter ipsos præuentioni, cum habea-
mus super hoc expressam constitutionem sanctæ
mem. Pij V. in sua constitutione, quæ incipit, Cum
primum, quam refert Quarant. in summa bull. in ver-
bo, Dies festus. Cuius constitutionis Pontificiæ hæc
sunt verba. Qui vero in diebus præfatis opus ali-
quod illicitum fecerit, deprehensus fuerit, graues
pœnas incurret, in Verbe arbitrio nostro, seu Vicarij
nostris, in aliis vero locis arbitrio Ordinariorum, vel
aliorum Magistratum, ita ut præuentioni locus sit.
Hæc sunt verba summi illius sanctique Pontifi-
cis, quæ etiam referuntur apud Vgolin. de offic. Epi-
scop. parte 1. cap. 8. numero 8. Barbof. de offic. & po-
rest. Episcop. part. 3. cap. 105. n. 41. Si tamen Episco-
pus alicui concesserit licentiam laborandi diebus
festis, non poterunt Iudices laici contra talem sic
laborantem procedere, ut determinauit sacra Con-
gregatio referente Diana resolut. moral. part. 4. tract. 1.
resol. 94.

Octauo, si quis se fingat Clericum, licet reuera
talis non sit, puniri potest, non solum à Iudice sa-
culari; sed etiam ab Episcopo. A seculari, quidem,
quia reuera laicus est qui deliquit: ab Episcopo ve-
ro, quia adulterando habitum, facit iniuriam Epi-
scopo & ordini Ecclesiastico, & sic uterque punit
secundum suam iurisdictionem, quia ubi non sufficit
vna pœna, imponuntur plures, l. 2. c. de spori. & l. fin.
C. arbit. iur. Ita docet Bald. in cap. cum decorem, n. 4.
de vita & honest. cleric.

Quod autem attinet ad eos, qui ad sacrum Pres-
byteratus Ordinem non promoti Missas celebrant,
& Pœnitentiæ sacramentum ministrant, certum est
illos Inquisitorum iurisdictioni suppositos esse ex
constitutione Gregor. XIII. quæ incipit, Officij no-
stri 6. Augusti 1574. Ita tamen ut præuiâ degrada-
tione, tradantur Curie seculari ex aliâ Clementis
VIII. constitutione, quæ incipit, Et si alias. Sub datum
Romæ die 11. Decembris 1601. quas extendit Urban.
VIII. etiam ad minores 25. annis dummodo vige-
simum suæ ætatis annum compleuerit, ex aliâ con-
stitutione, quæ incipit, Apostolicus officium, sub die 23.
Februarij 1628.

Nono, si animalia Clericorum inuenta fuerint dâ-
num dantia in territorio dubitatum fuit, vtrum Iu-
dex laicus possit procedere per detentionem, & ca-
pturam animalium tanquam suæ iurisdictioni
suppositorum, & variæ sunt hac in re DD. senten-
tiæ, aliis affirmatiuæ, aliis negatiuæ opinioni adhe-
rentibus; sed paucis resoluendum est iuxta declara-
tionem sacre Cardinalium Congregationis, quod
casus damnorum datorum per Clericos & Ecclesi-
sticos, seu per eorum animalia, necnon per famula-
res, ministros & colonos Episcoporum & mens-
Episco

Episcopalis, etiam laicos, seu illorum animalia, in bonis quibuscunque, tam Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, quam etiam laicorum, spectat ad Curiam Episcopalem privatiue. Si vero laici, illorumve ministri, & animalia, damniscent bona Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, locus est praeuentioni, & curia Episcopalis procedere potest tanquam in causis mixti fori. At quando coloni & ministri Ecclesiarum, Clericorum, & Ecclesiasticorum cum animalibus propriis, bona clericorum damniscent, cognitio, tam quoad personas quam quoad bona laicorum, & eorum animalia, spectat ad iudicem laicum privatiue. Sed si cum animalibus Ecclesiarum, aut personarum Ecclesiasticarum, quoad personas cognitio, & coëctio spectat ad iudicem laicum, quoad vero animalia, ad curiam Ecclesiasticam. Quam declarationem refert Barbof. de iure Eccl. vniuers. lib. 1. c. 39. §. 2. n. 223.

- 45 Decimo in casibus in quibus Clerico interdicta est negotiatio, si tamen illicite incumbat negotiationi, poterit conueniri coram Iudicibus, seu Reëtoribus, aut Consulibus illius artis, vel negotiationis quam exerceat, non tamen quoad personam, seu poenam corporalem, *cf. fin. de vita & honestate cleric. §. Quod tamen verum est dummodo praecesserit trina monitio, alioquin non perdit fori priuilegium, nec coram laico potest conueniri, d. cap. fin. cum ibi collectis per Barbof.*
- 47 Item hoc intelligendum est, in iis quae negotiationem concernunt. Nam durante negotiatione tantum, clericus perdit priuilegium, quoad illam concernentia, sed si ab illa abtineat, gaudet priuilegio clericali: *cf. de Grass. de effect. cleric. effect. 1. n. 846. & 847. cum ibi citatis.*
- 48 Idem dicitur de clerico portante arma, reperto per officiales curiae temporalis, qui potest armis spoliari, & arma illa spectant ad illam Curiam, neque potest iudex Ecclesiasticus illa praetendere: *Couar. pract. 99. c. 3. n. 7.* Imo hoc casu posse Clericum criminaliter ad aliquam poenam condemnari dicit de Grass. *d. effect. 1. n. 862.* quod tamen ego non facerem si Iudex essem, neque id fieri consulerem, propter respectum Ordinis clericali.
- 49 Eadem ratione, si Clericus illicitam & prohibitam exerceat venationem, vel piscationem, & repertus esset cum armis, seu instrumentis venationis aut piscationis, posset per ministros, & officiales curiae temporalis suis armis, auiibus & venationis, aut piscationis instrumentis spoliari. *Add. ad pract. crimin. Diaz. cap. 64. in fine.* Non tamen poterit per Iudicem laicum aliqua poena puniri, sed a Iudice Ecclesiastico & secundum sacros canones, & si nulla sit ab ipsis poena stabilita, poniendus erit Clericus sine delinquens, arbitrio iudicis Ecclesiastici, de Grass. *d. effect. 1. n. 863.*
- 51 Hec sunt praecipua Praeuentiois Ecclesiasticae capita quae copiosius cum aliis hic non decis, & ex professo tractantur per Barbof. de iure Eccl. vniuers. lib. 1. cap. 39. §. 2. & per Carol. de Grass. de effect. cleric. totio effect. primo. De clerico autem depositario agit ibidem Barbof. num. 124. ubi concludit ex veriori sententia illum cogi non posse ad restitutionem depositi, nisi a solo Iudice Ecclesiastico, privatiue.

Potest etiam Iudex laicus procedere & praenire contra Clericum apollatam ab Ordine, aut Religione: De Grass. *d. effect. 1. n. 1040.*

In crimine laesae maiestatis, non potest Iudex laicus cognoscere, etiam praenueniendo, ob defectum iurisdictionis in Clericos; vt probat Farin. de crim. laesae maiest. q. 112. num. 233. Siuili nec in crimine

tionis, vel adulterationis monetarum; non obstante constitutione bon. mem. Urbani VIII. quae solum vult, vt Clerici eo modo delinquentes remittantur Brachio seculari, non autem vt iudicentur per Curiam secularem; vt probat Anton. de Marin. lib. 1. cap. 57. Barbof. de iur. Eccl. vniuers. lib. 1. c. 39. §. 2. num. 97.

CAPUT XXX.

ARGUMENTVM.

Si de praueutione doceri non possit propter amissum processum originale, & ideo secundus Iudex procedat in causa: postea vero processus primi Iudicis deperditus reperitur, vtrum praueutio reuiviscat in fauorem primi Iudicis, an vero secundus Iudex processum suum continuare debeat.

SUMMARIVM.

- 1 Si processus primi Iudicis, qui credebatur deperditus, postea reperitur, primus Iudex causa cognitionem reassumit, & ex suis actis reperitis iudicare debet, maxime propter periculum subornationis.
- 2 Si tamen sententia ex actis secundi Iudicis, lata fuerit & in iudicatum transacta, non reuocatur quamvis acta primi Iudicis praueuentis postea reperiantur.
- 3 In Gallia Procuratores & Advocati lapsi certo tempore non possunt inquietari pro scripturis, & processibus si non reperiantur, dummodo abstinuerint dolus & fraus.

REPERITVS fuerat quidam processus, seu Civilis, seu Criminalis contra aliquem, qui postea sine culpa Notarii, vel Procuratoris deperditus credebatur, veluti si dum domus Notarii propter suspensionem contagionis igne purgaretur, processum fuisse deperditum actor exultaret, quae de causa alium adiuit Iudicem & Notarium, apud quos nova lis instituta fuit, cum primus ille Iudex de sua praueutione fidem facere propter processum iacturam, non posset, factis igitur nouis probationibus lis continuata est, & sequuta sententia, & in rem iudicatam transacta. Tertius quidam conscientia ductus, processum originale restituit. Queritur vtrum causa sit remittenda ad primum Iudicem, & vtrum probationes factae coram secundo attendantur, si discordent cum primo processu. Denique quid agendum sit si sententia secundi Iudicis in iudicatum transierit.

Respondeo & dico primo, quod causa remittenda est ad primum Iudicem, qui praueuit; & per consequens, ad primum quoque Notarium. Quia ratio propter quam secundus processus fuit fabricatus, est propter amissionem & iacturam primi. Ergo cessante causa, & primo processu reperto, cessare etiam debet effectus, l. generaliter. Cod. de Episcop. & Cleric. cap. cum cessante. de appellat. Item quia, si non iudicaretur super primo, periculum esset subornationis testium, & pars potuisset illorum vidisse depositiones, & data opera procurasse iacturam illius processus, vt eisdem vel alios testes subornatos